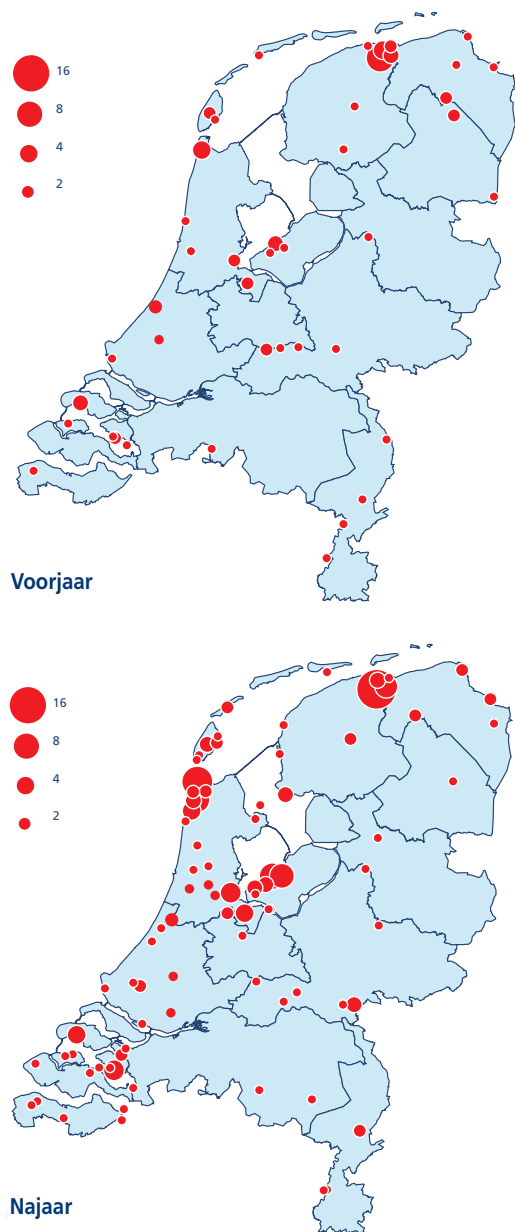

Gestreepte Strandloper: een zeldzame gast uit Amerika of... Siberië?

De Gestreepte Strandloper wordt wel de meest algemene transatlantische dwaalgast genoemd. Oudere veldgidsen spreken dan ook over de Amerikaanse Gestreepte Strandloper terwijl Noorse vogelaars warm lopen voor een "Alaskasnipe". Er zijn echter sterke aanwijzingen dat in ieder geval een deel van de vogels een Siberische herkomst heeft. Inmiddels staat deze steltloper ruim vijf jaar op de soortenlijst van het Bijzondere Soorten Project - niet broedvogels (BSP), een mooi moment om te kijken welke patronen in voorkomen we in ons land kunnen ontdekken.

Kuiken Gestreepte Strandloper. Foto: Raymond Klaassen
Mys Vastochmy, Pyasina Delta, Taymir, Siberia Russia (N74.128E86.732)

Figuur 1. Verspreiding van de Gestreepte Strandloper in 1961-2005 in het voor- en najaar, aantallen gesommeerd per atlasblok.

Herkenning en herkomst

Een Gestreepte Strandloper heeft veel weg van een kleine Kemphaan maar onderscheidt zich o.a. door een doorlopende, brede, donkere streep over de stuit en staart en een dicht gestreepte, scherp afgegrensde borst. In het najaar zijn de bovendelen van juveniele vogels regelmatig geschubd met bijna zwarte veercentra en roodbruine veerzandjes. Opvallend zijn eveneens de witte mantel- en schouderstrepen op de bovenzijde, kenmerken die bij adulte vogels veel minder opvallen of ontbreken. De broedgebieden liggen in arctisch Canada, Alaska en Siberië. Recent worden regelmatig territoriale vogels ten westen van de Oeral gemeld, net binnen de grenzen van Europees-Rusland. De overwinteringsgebieden liggen voornamelijk in Zuid-Amerika; kleinere aantallen - vermoedelijk Siberische broedvogels - brenge de winter door rond Australië.

Meeste vogels in de kustprovincies

Om meer inzicht te krijgen in de verspreiding, aantallen en leeftijdsopbouw werden 831 waarnemingen uit de periode 1961-2005 geanalyseerd. Deze waren afkomstig van Waarneming.nl (n=286), Dutch Birding (n=278), de Avifauna van Nederland 1 (n=102) en het BSP (n=165). De aantallen waarnemingen zijn onderling niet helemaal vergelijkbaar omdat bij de eerste twee bronnen iedere dag als afzonderlijke waarneming geldt, terwijl in de Avifauna en bij het BSP een waarneming de gehele periode dat een vogel ergens pleisterde omvat. Exclusief dubbel- en vervolgwarnemingen (meestal goed te reconstrueren) gaat het om ongeveer 196 waarnemingen van 247 vogels, waarvan bijna een derde uit het voorjaar. Deze voorjaarswaarnemingen kwamen verspreid uit het hele land, met een concentratie in het Lauwersmeergebied (figuur 1). In het najaar is het Lauwersmeer opnieuw favoriet, maar komen ook veel waarnemingen elders uit de kuststrook, onder andere Texel, de ondergelopen bollenveldjes in Noord-Holland, de regio Amsterdam en de omgeving van de Oostvaardersplassen. In het najaar worden

regelmatig 2 of 3 vogels bij elkaar gezien. Twee maal werden vier vogels gezien: op 1 september 2003 in de Keersluisplas (Fl) en op 5 augustus 2005 in de Ezumakeeg (Lauwersmeer). In het voorjaar werd zes maal een duo gemeld. Afgezien van een trekende vogel over de Elsgeesterpolder bij Voorhout (ZH) op 11 augustus 2003, hebben alle waarnemingen betrekking op pleisteraars. Zowel in het voor- als najaar blijven veel vogels één of enkele dagen aanwezig, soms tot ruim een week. Uitzonderlijk was de vogel die van 14 augustus tot 9 oktober 1983 nabij Serooskerke pleisterde.

Gescheiden doortrek adulte en juveniele vogels

In het voorjaar worden de eerste Gestreepte Strandlopers in april gemeld (5 waarnemingen). Mei is de beste tijd: 75% van alle vogels passeert tussen 6 mei en 2 juni (medianedatum 21 mei; figuur 2). De najaarstrek sluit naadloos aan op de voorjaarstrek. Zoals bij de meeste steltlopers arriveren de adulte vogels als eerste: 75% daarvan passeert tussen 3 juli en 26 augustus (medianedatum 2 augustus). Verschillen in timing tussen beide seksen komen niet tot uitdrukking in de gegevens, ofschoon onderzoek heeft laten zien dat mannetjes de broedgebieden eerder verlaten dan de vrouwtjes. Het verloop van de najaarstrek komt aardig overeen met bijvoorbeeld de Krombekstrandloper, waarvan eerst de adulten doortrekken en vanaf ongeveer 26 juli de eerste juvenielen in ons land verschijnen. De vroegste eerstejaars Gestreepte Strandloper is gemeld op 5 augustus (1995, Julianadorp). Van de eerstejaars vogels passeert 75% tussen 31 augustus en 30 september (mediaan 19 september). In de eerste helft van oktober neemt het aantal waarnemingen snel af (12 waarnemingen, 13 exemplaren). Extreem laat waren twee vogels in november in de Oostvaardersplassen (19 november 1988 en 9 november 2003).

Steeds minder zeldzaam

Gestreepte Strandlopers worden steeds vaker in ons land ontdekt (figuur 3), een tendens

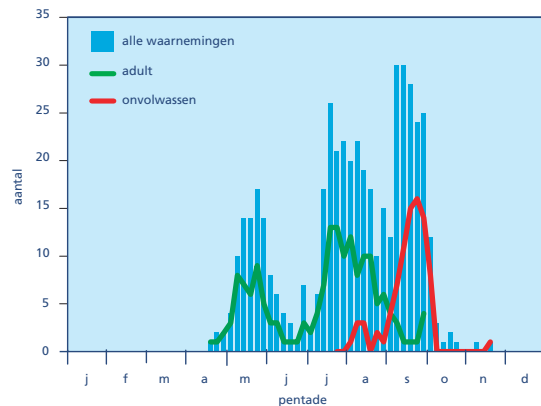
die ook elders in Europa wordt opgemerkt en zeker niet alleen uit een groter aantal alerte waarnemers en een toegenomen determinatiekennis voortkomt (zie onder). Na de eerste waarneming in 1961 op Texel volgden er 8 tot 1981. Sindsdien is de soort ieder jaar in ons land waargenomen met vooral sinds 1999 -het laatste jaar dat waarnemingen door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) werden beoordeeld- een sterke toename. Het beste najaar was 2003 met ten minste 24 verschillende vogels. In Groot-Brittannië verdubbelden de aantallen in dat najaar zelfs ten opzichte van eerdere topjaren als 1984 en 1999. Volgend op de grote aantallen in najaar 2003 was voorjaar 2004 zowel in Nederland als Groot-Brittannië het beste voorjaar ooit (minimaal 21 vogels in Nederland). Binnen Europa worden veruit de meeste Gestreepte Strandlopers waargenomen in Groot-Brittannië, gemiddeld ruim 60 vogels per jaar (tabel 1). In Frankrijk en Nederland, maar vooral in Noord-Europa (Zweden, Denemarken) zijn de aantallen duidelijk lager. In alle genoemde landen neemt het aantal Gestreepte Strandlopers recent duidelijk toe (tabel 1).

Zien we wel Amerikaanse Gestreepte Strandlopers?

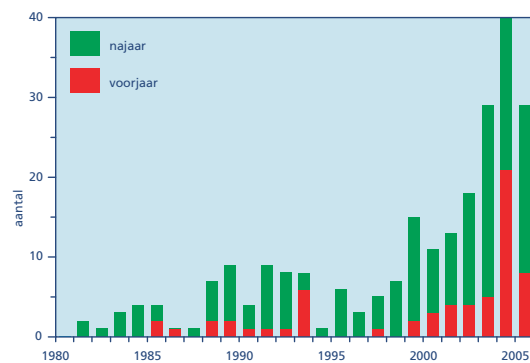
Er zijn uit Europa voor zover bekend geen ringterugmeldingen beschikbaar van in het broedgebied geringde Gestreepte Strandlopers. Zekerheid over de herkomst van de vogels is er daarom niet. Wel zijn er verschillende theorieën omtrent de herkomst in omloop. De naam Amerikaanse Gestreepte Strandloper, tot en met 1987 gangbaar, geeft aan dat vanouds algemeen werd verondersteld dat de soort uit Noord-Amerika afkom-

stig was. Het grote aantal vogels in Groot-Brittannië, dat als een groot vangnet voor Amerikaanse vogels voor het Europese vasteland ligt, paste goed in dat beeld. Ook de verspreiding in Frankrijk, waar de soort vooral langs de Atlantische kust opduikt (47% in Finistère, de westpunt van Bretagne) wijst in deze richting. Deze vogels zouden vanuit Canada naar Europa 'doorgeschoten' kunnen zijn, bijvoorbeeld tijdens Atlantische depressies of -vermoedelijk belangrijker- met behulp van de oostwaarts gerichte straalstroom.

Een meer gedetailleerde analyse geeft echter ook voeding aan alternatieve hypothesen, namelijk een oostelijke herkomst vanuit West-Siberië. In Groot-Brittannië verschijnen de eerste vogels in de nazomer doorgaans langs de Noordzeekust (en niet langs de westkust, wat je zou verwachten bij Amerikaanse vogels). Ook de verspreiding van de waarnemingen in juli en augustus kent een oostelijker zwaartepunt dan de waarnemingen later in het najaar. Frankrijk kent een soortgelijk patroon: de daar vrij zeldzame adulte vogels worden vooral gezien in juli, in het oosten van het land. Daar komt bij dat Gestreepte Strandlopers aan de oostkust van Amerika tamelijk schaars zijn; 90% van de vogels trekt geconcentreerd via een trekbaan door het centrale deel van de Verenigde Staten en niet langs de oost- of westkust. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Gestreepte Strandlopers op eilanden in de Atlantische Oceaan, zoals op Sable Island (180 km uit de kust van Nova Scotia, Oost-Canada) en op de Azoren doorgaans minder algemeen zijn dan bijv. Bonapartes Strandloper en Amerikaanse

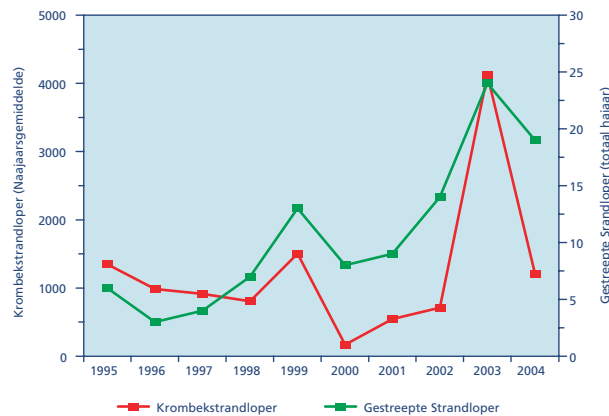
Figuur 2. Seizoensverloop van de Gestreepte Strandloper per vijfdaagse periode (balkjes). De twee lijnen geven de (gescheiden) doortrek weer van adulte en juveniele vogels (1961-2005).

Figuur 3. Aantal waargenomen Gestreepte Strandlopers per voor- en najaar in 1980-2005.

Tabel 1. Overzicht van het aantal Gestreepte Strandlopers in enkele Europese landen met het gemiddeld aantal vogels in twee perioden. De laatste twee kolommen geven het aandeel dat in het voorjaar wordt gezien (t/m 15 juni) en het aantal vogels waarop het percentage betrekking heeft.

	N/jaar	periode	N/jaar	periode	% voorjaar	N
Groot-Brittannië	63.5	1980-1999	ca. 250	2003	8.5	615
Frankrijk	10.0	1981-1997	19.0	1998-2003	6.0	215
Nederland	4.9	1980-1999	23.3	2000-2005	30.7	215
Zweden	4.1	1980-1995	11.3	1996-1999	26.1	134
Denemarken	1.5	1980-1999	5.2	2000-2005	31.3	64
Finland	-	-	-	-	39.7	68
Nederland kust	-	-	-	-	28.8	184
Nederland binnenland	-	-	-	-	41.9	31

Figuur 4. Aantal Krombekstrandlopers (gemiddeld per maand voor monitoringgebieden in juli-september) en het aantal Gestreepte Strandlopers (totaal voor najaar) in 1995-2004.

Nieuwe BSP-soorten: Zwarte Zeekoet en Kuifleeuwerik

De Commissie Dwaalgasten Avifauna Nederland heeft besloten met ingang van 1 januari 2007 de Zwarte Zeekoet niet meer te beoordelen omdat de soort te frequent in ons land wordt waargenomen. Waarnemingen vanaf 1 januari zijn welkom bij het Bijzondere Soorten Project - niet broedvogels (ponscode 825).

Een tweede nieuwe soort voor het BSP is de Kuifleeuwerik (ponscode 133). Deze vroeger vrij algemene soort is op weg te verdwijnen uit ons land. Waarnemingen van deze standvogel zullen vooral vanuit de laatste bekende broedgebieden komen maar ook elders wordt de soort nog wel eens gezien, zoals bijvoorbeeld jaarlijks op telpost Breskens. Door het verzamelen van losse waarnemingen hopen we inzicht te krijgen in de verspreiding en verdere aantalsontwikkeling van deze fraaie vogel. Hoewel ook deze soort vanaf 1 januari 2007 aan de soortenlijst wordt toegevoegd zijn oudere waarnemingen (vanaf 1989) eveneens welkom om meer zicht te krijgen in bijvoorbeeld het seizoenspatroon.

BSP contactpersonen

Hieronder een overzicht van alle contactpersonen. Deze lijst met daarbij de (email-) adressen is ook te vinden op www.sovon.nl. In tegenstelling tot de broedvogelprojecten gebruiken we bij het BSP geen District 20 (Waddengebied, zie figuur achterin SOVON-Nieuws). Het Waddengebied maakt bij het BSP deel uit van de districten 1, 2 en 3 waarbij de provinciegrenzen worden gevolgd. Post voor de contactpersonen loopt via het SOVON-kantoor.

1. Noord-Holland-noord: Bob Woets
2. Friesland: Dick Schut
3. Groningen: Theo Bakker
4. Drenthe: Remco Drewes
5. Twente: Bé van Kuik
6. Overijssel-west: Vincent Martens
7. Flevoland: André van den Berg
8. Noord-Holland-zuid: Wim van der Schot
9. Zuid-Holland-noord: Ben Gaxiola
10. Utrecht: Gert Ottens
11. Veluwe: Bart van Buren
12. Achterhoek: Erik Ernens
13. Grote Rivieren: Bas van Dijk
14. Zeeland: Alex Wieland
15. Brabant-west: Martin van Leest
16. Brabant-oost: Wiel Poelmans
- 17/18. Limburg: Ran Schols
19. Zuid-Holland-zuid: Sander Elzerman

Goudplevier, terwijl die soorten in Europa juist minder worden gezien dan de Gestreepte Strandloper.

Van de Siberische broedvogels is bekend dat veel individuen naar het oosten richting Alaska wegtrekken en vervolgens dezelfde trekroute afleggen als de Amerikaanse/Canadese broedvogels. De afstand die ze

daarbij moeten overbruggen tot in de Latijns-Amerikaanse overwinteringsgebieden bedraagt liefst 16.000 km. Er zijn aanwijzingen dat Gestreepte Strandlopers recent steeds westelijker gaan broeden, mogelijk al tot op de toendra's in het uiterste oosten van Europees Rusland. Hiermee overlapt het broedgebied met dat van de bij ons doortrekkende Krombekstrandloper en Kleine Strandloper. Het lijkt dan ook aannemelijk dat (een deel van) deze Gestreepte Strandlopers in westelijke richting wegtrekt. Uit een radarstudie bleek dat vrijwel alle steltlopers ten westen van 100° oosterlengte (Centraal-Taimyr) naar het westen wegtrekken. Trekellingen in juli-augustus 2001 bij Dikson, in het uiterste westen van Taimyr, bevestigen dat dit ook voor tenminste een deel van de Gestreepte Strandlopers opgaat. Begin augustus passeerden er op de beste dagen tientallen Gestreepte Strandlopers in zuidwestelijke richting (max. 37 op 10 augustus; H. Schekkerman). Ook wat verder naar het oosten, nabij de Pyasina-Delta, trokken groepjes Gestreepte Strandlopers (max. ca. 10 ex.) in de nazomer in westelijke richtingen (R. Klaassen). Een andere aanwijzing voor een Siberische herkomst is de sterke parallel in aantallen Krombekstrandlopers en Gestreepte Strandlopers dat ons land aandoet (figuur 4). Dit suggereert dat de aantallen bij beide soorten door overeenkomstige factoren worden beïnvloed, bijvoorbeeld door predatiedruk in relatie tot broedsucces (lemmingrijke jaren kennen vanwege minder predatie een hoger broedsucces) en door gunstige winden tijdens de wegtrekperiode.

Ook mede gezien het toegenomen aantal waarnemingen (overeenkomstig het westwaarts uitbreidende broedareal) is het aannemelijk dat een belangrijk deel van de West-Europese Gestreepte Strandlopers van Siberische origine is. Bij de late najaarsvogels die in Groot-Brittannië en West-Frankrijk opduiken zullen ook vogels zitten met een transatlantische herkomst. In ons land zien we waarschijnlijk maar heel weinig echte Amerikaanse Gestreepte Strandlopers.

Met dank aan Gert Ottens voor hulp bij het verzamelen van buitenlandse literatuur en Hans Schekkerman, Frank Willems en Raymond Klaassen voor informatie over de Siberische broedgebieden.

Arjan Boele & Erik van Winden

Opnieuw weinig Kwartel- koningen

Niet veel meer dan 80 Kwartelkoning-territoria werden in 2006 vastgesteld. Opnieuw weinig ten opzichte van het gemiddelde van 380 territoria in 1997-2003, en inmiddels het derde jaar in successie met kleine aantallen. Een analyse die SOVON momenteel uitvoert in samenwerking met de Britse RSPB laat zien dat de aantalsontwikkeling van Kwartelkoningen in grote delen van Europa in hoge mate synchroon verlopen. Het is waarschijnlijk dat de lagere aantallen in ons land niet (alleen) door lokale omstandigheden worden bepaald, maar veel meer ook afhangen van factoren die op populatieniveau spelen. Welke omstandigheden precies verantwoordelijk zijn voor de soms grote fluctuaties zal aan de hand van waterstanden in rivieren en weersgegevens worden uitgezocht. Samen met de Radboud Universiteit in Nijmegen (Afdeling Milieukunde) zal verder het voorkomen in het riviereengebied nader onder de loep worden genomen. In 2006 zal lokaal het hoge water op sommige plaatsen langs de rivieren vestiging minder aantrekkelijk hebben gemaakt (enkele roepende mannetjes werden zelfs door hoog water verdreven). In hoeverre de geringe neerslaghoeveelheden (en wellicht daardoor verminderde voedselbeschikbaarheid?) een rol spelen is onduidelijk. Voor het eerst werd in vrijwel alle gebieden na aankomst in mei een afname vastgesteld. In kerngebieden als het Oldambt werden na begin juni zelfs vrijwel geen vogels meer waargenomen. Meer informatie over Kwartelkoningen is te vinden op www.kwartelkoning.nl

Kees Koffijberg & Jan Schoppers